

فصل سوم
آداب شکر نعمت

1. ظهور نعمت در زندگی انسان

به مواهب اعطا شده به انسان که امکان رویارویی مطلوب با نامطلوب را نسبت به آنها دارد «نعمت» گفته شده است.

وابسته به فهم و درک انسان و در ارتباط با طیب عیش یا خوشی در زندگی.

«وَأَتَاكُمْ مِنْ كُلِّ مَا سَأَلْتُمُوهُ وَإِنْ تَعُدُّوا نِعْمَتَ اللَّهِ لَا تَحْصُوهَا إِنَّ الْإِنْسَانَ لَظَلُومٌ كَفَّارٌ»
و از هر چه از او خواستید به شما عطا کرد، و اگر نعمت خدا را شماره کنید، نمی‌توانید آن را به شمار درآورید. قطعاً انسان
ستم‌پیشه ناسپاس است. (سوره مبارکه ابراهیم، آیه ۳۴)

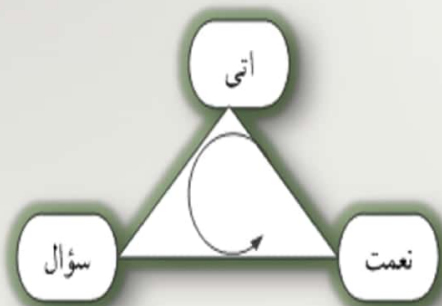
همراهی کلمات

«اتی» ← دادن

«سؤال» ← درخواست

«نعمت» ← امکانات کمال

به مسئله **ظهور نعمت‌ها در زندگی** اشاره دارد که هر قدر انسان به نیازهای خود بیشتر واقف شود و به ازای آن رفع نیاز ببیند مفهوم نعمت برایش بیشتر واضح می‌شود.

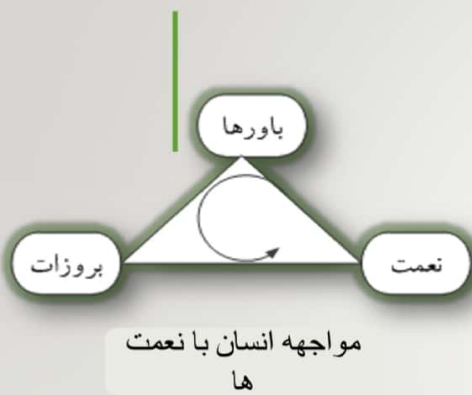
آنچه در **نعمت** اهمیت دارد و آن را از کلماتی مانند **رحمت و رزق** جدا می‌کند:

رویارویی و مواجهه انسان است.

به همین دلیل در برخی آیات **نعمت** در مقابل **شر** قرار دارد.

۲. انواع مواجهه انسان با نعمت

- ✓ نوع رویارویی انسان با نعمت‌ها وابسته به باورهای است که او نسبت به هستی و هستی‌آفرین یافته است.
- ✓ به همین دلیل نعمت‌ها یا امکانات بین **باورها و بروز و عمل** انسان قرار دارند.
- ✓ بدین ترتیب هر نعمتی بر اساس باوری به بروزی تبدیل می‌شود.

۱-۲. مواجهه با نعمت در وضع طبیعی

انسانی که هنوز تحت تعلیم انبیا قرار نگرفته است وقتی در معرض نعمتی قرار می‌گیرد آن را تنها برای مصالح دنیایی‌اش صرف می‌کند. وضع طبیعی انسان در رویارویی با ناکامی‌ها نیز ناامیدی و احساس شکست و ناراحتی است.

«وَ إِذَا أَنْعَمْنَا عَلَى الْإِنْسَانِ أَعْرَضَ وَ نَأَىٰ بِجَانِبِهِ وَإِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ كَانَ يَؤُسًا»
و چون به انسان نعمت ارزانی داریم، روی می‌گرداند و پهلو تهی می‌کند، و چون آسیبی به وی
رسد نومید می‌گردد. (سوره مبارکه اسراء، آیه 83)

بر اساس این آیه آدمی دارای دو حال است:

حال عادی او که در آن حال اسباب ظاهری میان او و یاد پروردگارش حایل گشته دلش را از رجوع به خدا و یاد او و شکر او مشغول می‌سازد. (بر اساس ترجمه المیزان، ج ۱۳، ص: ۲۵۷ آیه مورد بحث همین دومی را وصف می‌کند)

یکی حال فطری که او را در هنگام گرفتاری و برخورد با شر هدایت به رجوع پروردگارش می‌کند.

- این آیه حال **انسان‌های عادی** را توصیف می‌کند که در محیط زندگی قرار گرفته که حاکم در آن **عرف و عادت** است.
- وقتی نعمت‌های الهی - از حال و جاه و فرزندان و چیزهای دیگر - به سویس سرازیر است، و اسباب ظاهری هم سر سازگاری دارند همه امید و دلگرمیش متوجه آن اسباب شده و دل به آنها می‌دهد، و در دلش دیگر جای فارغی برای یاد خدا نمی‌ماند تا او را شکر بگذارد.
- و به همین جهت وقتی شری به او می‌رسد و بعضی از نعمتهای الهی از او سلب می‌شود به کلی از خیر مایوس می‌گردد، چون جای دیگری را سراغ ندارد، همه امیدش اسباب ظاهری بود که آن هم روی ترش کرده و پشت کرده اس.
- حال یک **انسان فطری** به گونه ای است که عرف و عادت در دلش هیچ نقشی را بازی نکرده و دخل و تصرفی ندارد.
- انسانی که با تایید الهی و یا به خاطر پیشامدی، اسباب ظاهری را فراموش کرده به فطرت ساده خود برگشته همواره چشم امید به خدای خود دوخته رفع گرفتاریها را از او می‌خواهد نه از اسباب.

۲-۲. مواجهه با نعمت در وضع الهی

انسان موحد و مؤمن در برخورد با نعمت:

- ✓ شناخت نعمت و بررسی آن از زوایای متعدد و اطلاع از نقش آن در زندگی خود و دیگران
- ✓ قائل بودن اجلی مشخص برای هر نعمت
- ✓ شناخت حکم خدا در رابطه با آن نعمت و بهره بردن از آن
- ✓ بدین ترتیب باور به حق و حکم الهی موجب می‌شود هر داخل شدن و خارج شدن او به هر نعمتی منطبق با خواست و رضایت خدا باشد.

شناخت تفصیلی نعمات

شناخت چگونگی استفاده بهینه از آنها

شکرگزاری نسبت به نعمات

تثبیت نعمات

مواجهه انسان با نعمت در حالت تربیت شده

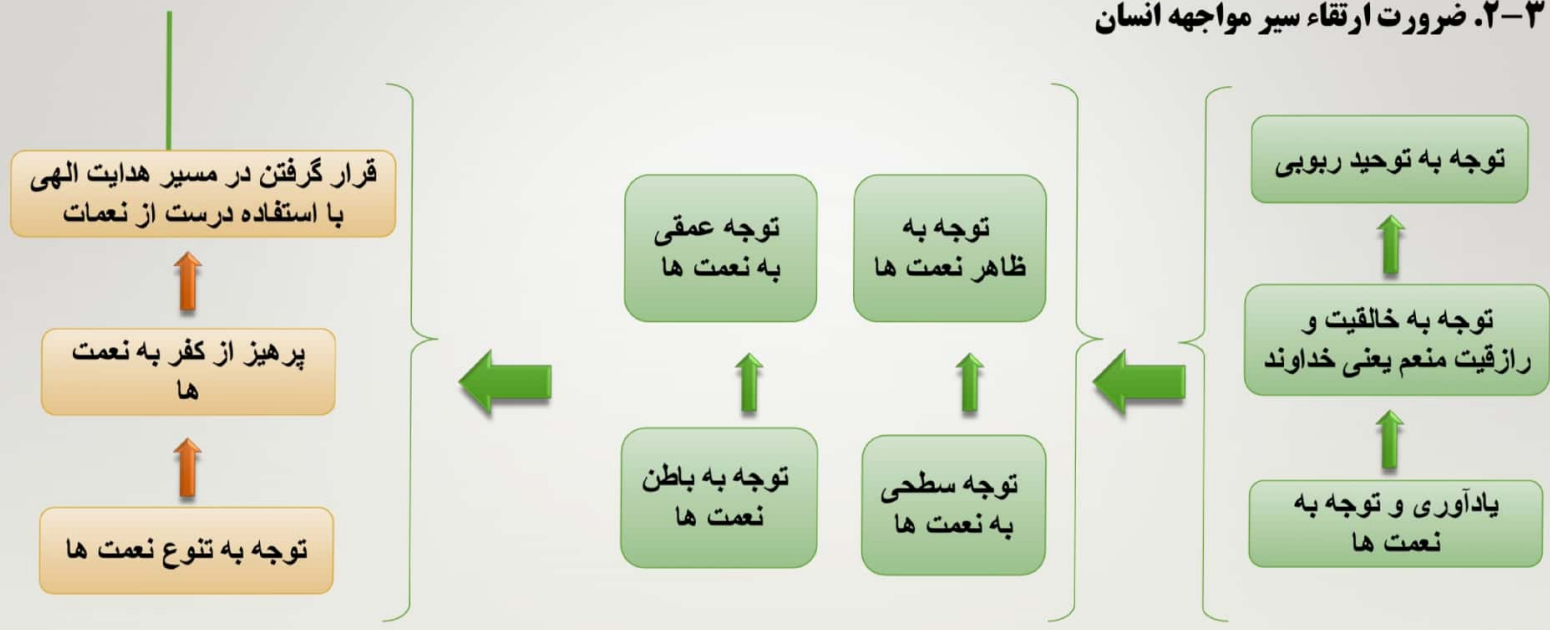
در اعتقاد فرد پرهیزگار:

- انسان لیاقت یافته است تا نعمت خدا را دریافت کند.
- هر نعمتی به انسان می‌رسد پاداشی الهی است.
- هیچ نعمتی به کسی داده نمی‌شود مگر اینکه برای این بوده که انسان به وجه رب توجه کند.
- هر نعمتی برای آن به انسان داده شده است که انسان را به رضایت برساند.

مواجهه پرهیزکاران با نعمت

۲-۳. ضرورت ارتقاء سیر مواجهه انسان

بر اساس سیر فوق به تدریج انسان از وضع طبیعی برخوردار با نعمت به وضع الهی انتقال یافته و هر نعمتی او را به دلالتی از ربوبیت می کشاند.

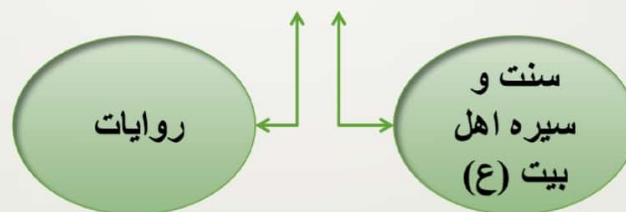
۳. راه‌های شناخت نعمت‌ها

- ✓ برخی از نعمت‌ها نسبت به نعمت‌های دیگر دارای **ارزش بیشتری** هستند.
- ✓ بالاترین نعمت‌ها، نعمت‌هایی هستند که در **توجه و تمرکز انسان** به نعمت‌ها نقش تعیین‌کننده‌ای دارند.
- ✓ این نعمت‌ها باعث **شناخت سایر نعمت‌ها** می‌شود و امکان **شکرگزاری از نعمت‌ها** را به او عطا می‌کند.
- ✓ از این نعمت‌ها در برخی از روایات به عنوان تنها نعمت‌هایی که روز قیامت از آنها بازخواست می‌شوند یاد شده است.
- ✓ از نظر قرآن تنها راه فراموش نکردن نعمت‌ها توجه به **دین، رسول و شریعت** و هر عامل تنبیه‌دهنده به نعمت است.
- ✓ تنها افرادی که تابع دین خدا هستند از انعام یافته‌گان واقعی هستند. زیرا صرفاً ایشان توانسته‌اند از نعمت‌هایشان بهره‌برداری درست ببرند.

۴. آداب شکر نعمت

آداب، مجموعه رفتارهای هدفمند تعیین شده ای است که با امکانی که در تکرار این رفتارها پدیدار شده موجب می شود تا به طور غیر مستقیم منافع آن رفتارها به فرد برسد.

مجموعه این آداب در دو قالب مورد مطالعه است

نکات ضروری در مطالعه و عمل به آداب شکر نعمت
جنبه های گوناگون آداب نعمت:

- **آداب قولی:** در رویاروی با هر نعمتی ذکر مشخص پیشنهاد شده است و نوعا به کارکرد و غایت درست و حقیقی آن نعمت اشاره دارد.
- **آداب رفتاری:** به کرامت در برخورد با نعمت و وسیله بودن آن برای سعادت و سعی در برخورداری از نعمت بالاتر دلالت می دهد.
- آداب مربوط به نعمت ها و عطاهاى خاص
- آداب مربوط به هر نعمت و عطایی است که دیده شده یا داده شده است
- آدابی که به جنبه تقویت مشاهده و نعمت شناسی پرداخته است
- آدابی که به داشتن عکس العمل شایسته و مطلوب پرداخته است
- آدابی که به بررسی موانع برای دریافت نعمت اشاره دارد.
- آداب به رفع مصائب و بلایایی که محدودیت هایی را در زندگی ایجاد کرده می پردازد.

با عمل به آداب شکر نعمت هوشیاری فرد بالا رفته تا حدی که با برخورد با هر نعمتی بدون فاصله عکس العمل مناسبی از خود بروز می دهد.

۱-۱۴. آداب شکر نعمت ها به صورت کلی

۱. توجه به ضرورت شکر و شیوه شکرگزاری	۵. مواجهه با بشارت نعمت
۲. مواجهه با نعمت	۶. یادآوری نعمت
۳. مواجهه با امری از جهت سختی و راحتی آن	۷. یادآوردن نعمت ها هر صبح و شام
۴. مواجهه با بلا در دیگری	۸. توجه به نعمت سلامتی به عنوان زمینه ساز همه نعمت ها

۱۴-۱۲. آداب شکر نعمت های خاص

۱. آداب لباس	۷. آداب و دعاهای مربوط به شنیدنی‌ها
۲. آداب وارد شدن به حمام	۸. آداب خوردن و آشامیدن
۳. آداب شانه کردن مو	۹. آداب خرید و فروش
۴. آداب آرایش	۱۰. آداب ورود به منزل
۵. آداب مسواک	۱۱. آداب خواب رفتن و بیدار شدن
۶. آداب و دعاهای مربوط به نگاه	۱۲. آداب مربوط به مسافرت